

Fekets Gábor:

Mondj igent az EU-ra!

N

Készült az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával
Kiadta a LIGA Szakszervezetek
1068 Budapest, Benczúr u. 41.
Tel.: 321-5262, Fax.: 321-5405
Elektronikus levél: info@liganet.hu
Honlap: <http://www.liganet.hu>
Felelős kiadó: Gaskó István
Szerkesztette: Kozák László

Budapest, 2003.

TARTALOM

A bérek változása	8
Az árak változása	10
A kereslet és a kínálat okozta hatások az árakban.....	11
Az adóváltozás okozta hatások az árakban	14
A munkavállalást érintő változások.....	17
Munkavállalás az Európai Unióban	17
A szakszervezetek és az érdekvédelmi lehetőségek a csatlakozás után...	23
Az európai foglalkoztatás és szociálpolitika.....	26
Foglalkoztatottság, járulék, nyugdíj.....	27
Összefoglalás.....	30

Előszó

A LIGA Szakszervezetek kiadványának célja, hogy tárgyilagos képet adjon a bennünket, munkavállalókat, az európai uniós csatlakozás után érő közvetlen hatásokról, a számunkra megnyíló lehetőségekről, azzal a nem titkolt céllal, hogy az előnyöket és hátrányokat mérlegelve, mindannyian támogassuk hazánk csatlakozását az Európai Unióhoz.

Az 1988 decemberében alakult LIGA Szakszervezetek számára alapvető feladat a munkavállalók jövedelmi viszonyainak javítása mellett a munkavállalók foglalkoztatás-biztonságának növelése, és a munkanélküliség elleni küzdelem. Mindez összhangban áll az európai törekvésekkel, melyre a szövetség különös figyelmet fordít, lévén, hogy 1993-tól a Szabad Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége, 1995-től az Európai Szakszervezeti Szövetség, 1996-tól a OECD mellett működő Szakszervezeti Tanácsadó Bizottság teljes jogú tagja (TUAC).

Az európai integrációs folyamatot a LIGA határozottan támogatja, hiszen e nemzetközi érdekképviselői szervezetek tagjaként tisztában van azzal, hogy a bővítés a magyar munkavállalók érdekeit szolgálja.

A LIGA tudja, hogy hamis az az EUfóbia jegyében elképzelt Európa kép, amely nem sok jóval biztat bennünket, amelyben az unió olyan politikai keretként jelenik meg, mely felfalja az ország szuverenitását, megdrágítja az árakat, kiüríti a zsebeinket és értékcsökkent állampolgárokként, silány munkaerőként lekezel bennünket.

A szakszervezet tisztában van azonban azzal is, hogy az EUfória jegyében az Európai Uniót afféle Kánaánnak beállító kép is hamis, amely azt állítja, hogy az EU-ban minden tökéletes, és azzal a hazug ígérettel kecsegtet, hogy a munkavállalók számára a csatlakozást követően Magyarországon is minden egy csapásra tökéletes lesz.

A LIGA célja az, hogy az érem mindkét oldalának őszinte bemutatásával, az előnyök egyértelmű túlsúlyának figyelembevételével a csatlakozás támogatására buzdítson.

Az Európai Unió se nem fenyegetés, se nem csodaszer. Ehelyett jó eszköz és jó esély egy nehéz munkára való nekigyürkőzéshez. Ezt mutatja be röviden ez a kis kiadvány, azzal a nem titkolt reménnyel, hogy 2004. május elsején már bent szorgoskodhatunk. Lesz mit tenni, de az eddigi tagállamok a megmondható, hogy érdemes.

Miről is szól ez a füzet?

A kiadványunkban bemutatjuk, milyen hatással lesz a csatlakozás a bérekre, az árakra, a belföldi és külföldi munkalehetőségekre. Megvizsgáljuk, vajon mennyiben változnak majd EU tagként az adók, a nyugdíj, és mit tesz az EU a munkavállalói jogok érvényesítése és a szociális biztonság érdekében.

Első lépésben átnézzük azt, hogy miért jó a bővítés Magyarországnak. Ezt követően válaszolunk arra a kérdésre, amiről kevesebb szó esik, hogy egyáltalán miért jó a bővítés az EU-nak? Vajon mi, közép-kelet európaiak egyoldalúan, erőltetjük csak a csatlakozást, vagy az uniónak is éppoly fontos a belépésünk, mint nekünk magunknak? A válasz fontos, hiszen ettől is függ, hogy partnernek tekintenek-e bennünket a „nyugatiak”.

Az ezt követő részben megvizsgáljuk, hogy milyen változást eredményez a csatlakozásunk a bérekben. Lesznek-e nálunk is európai bérek? Ha igen mikor? Mennyit fizetnek nekünk, ha külföldön vállalunk munkát?

A béreket követik az árak. Várható-e drasztikus áremelkedés? Mi fog drágulni? Hogyan változnak a megélhetési költségeink? Mi lesz a helyzet az adókkal?

Az erre adott válaszok után a munkalehetőségeink változását tekintjük át. Hol, mikortól és hogyan vállalhatunk munkát az unióban? Milyen lehetőségek és milyen korlátozások várhatók?

Ezt követően foglalkozunk természetesen a szakszervezetek szerepének felértékelődésével is, hiszen az unióban meghatározó szerepet játszanak a bérek kialakításában és a munkavállalók védelmében. Vajon hogyan változnak a magyar szakszervezetek lehetőségei és ezzel együtt a munkavállalók érdekvédelme a csatlakozás után? Beszélünk az európai üzemi tanácsokról, mint új intézményről, amely kialakítása segíti a határokon átívelő érdekképviselési munkát.

Mindezek után kitekintünk még az európai foglalkoztatás- és szociálpolitikára, és az ezzel összhangban megvalósuló magyar törekvésekre. Ezek ugyanis húsbavágó kérdéseket vetnek fel. Lesz-e itthon elegendő munkahely, ha a multik egy része „bezár”? Lesz-e állása a fiataloknak, pályakezdőknek, gyesről visszatérő szülőknek? Ebben a részben érintjük majd a nyugdíjak, és szociális juttatások kérdéskörét is.

Végezetül röviden összefoglaljuk, hogy mit is jelent számunkra, mint munkavállalók számára Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása.

Miért jó a bővítés Magyarországnak?

Az ország a csatlakozással bekerül az euroatlanti fejlődés, az egyik világcentrum keretébe, közel félmilliárdnyi lakosú, egységes, fejlett, fizetőképes piacra, amely befektetési, környezetvédelmi, szociális és fogyasztóvédelmi javuláshoz ad módot és pénzt.

A közlekedésünk a szállítás páneurópai programja révén – részben uniós finanszírozással – átfogó modernizációs keretbe kerül. Az út-, vasút- és hajóútfejlesztés végre érezhetően felgyorsul.

A környezetvédelmünk szintén páneurópai keretprogramba kerül, a nagyobb követelmények teljesítéséhez EU-pénzt kapunk. A fejlesztések révén tisztább levegő, kevesebb allergiát okozó anyag vehet körül minket, csökkenhet a légúti megbetegedések száma és enyhülnek ezek tünetei. Folyóink és tavaink tisztábbak lehetnek, eltűnhetnek a természetből az illegális szemétkukák is.

Új lehetőségek nyílnak meg az oktatásban és a tudományos munkában. A hallgatók szabadon választhatnak egyetemet Lisszabontól Tallinnig.

Az elmaradott térségek számára az uniós felzárkóztatási alapok semmivel sem pótolható külső forrást képeznek, tartósan és biztosan. Az anyagi források elosztása nagyon jól szabályozott, ezeket a pénzeket nehéz elherdálni vagy elsikkasztani.

A falvakban a felvásárlási árak stabilizálódnak, a földárak nőnek, a vidékfejlesztési EU-keretek olyan fejlődést indítanak el, amelyek a munka és az életkörülmények javulásához vezetnek majd. A termelési-támogatási kvóták vitájában az unió nagyvonalúnak bizonyult, az agrártermelők a reális mennyiségi szintet megtarthatják, jövedelmük biztos összegekkel kiegészítődik, a minőség javítására külön is pénzt kapnak.

Az idegen nyelvet tudó munkavállalók, bizonyos átmeneti megkötésekkel, amelyekre majd kitérünk, mind a huszonöt ország munkaerőpiacán azonos eséllyel és munkavállalói jogokkal jelenhet meg és versenyezhetnek az itthoninál előnyösebb állásokért.

A közélet tisztaságának is előnyére válik a csatlakozás. Megnehezedik a korrupció, a hatalommal való visszaélés, nagyobb követelmények honosodnak meg a közigazgatási és politikai kultúrában.

Már az egységes piaci, kínálati konkurencia is nekünk, fogyasztóknak kedvez, ráadásul az unió kimondottan verseny- és fogyasztópárti.

A közigazgatás modernizálódik, a köztisztviselőket, közalkalmazottakat az állam kénytelen lesz jobban megfizetni és viszonylag függetleníteni a pártpolitikától.

Ez a felsorolás csupán néhány előnyt villantott fel mindabból, amivel az uniós tagság járni fog a jövőben, de nézzük meg, hogy mit adunk ezért cserébe mi magyarok, illetve kelet-közép európaiak az uniónak?

Miért jó a bővítés az EU-nak?

Az EU a bővítéssel politikailag megerősödve, még hatékonyabban tudjuk befolyásolni a világpolitikai folyamatokat. Gondoljunk bele, a 375 millió lakosú unió 450 millióra duzzad (az Egyesült Államoknak 275 millió lakosa van, Japánnak 126 millió), területe az eddigi EU területének közel egynegyedével megnő. A megnyíló új – összesen majdnem németországnyi lakosságszámú – közép-európai piacok hatalmas gazdasági előrelépést jelentenek számára, mindenekelőtt új fogyasztókat és új munkahelyeket. A kibővült Európai Unió célja, hogy létrehozza a világ lefejlettebb gazdaságát, megelőzve ezzel Japánt és az Egyesült Államokat. A nagyobb unió még erőteljesebben tudja majd felvenni a globális gazdasági versenyt Amerikával, Japánnal, Kínával.

A bővítéssel továbbá megnő a lehetősége a terrorizmus, a határokon átnyúló szervezett bűnözés vagy az illegális bevándorlás megfékezésének is.

Mindemellett Európa igazi értékét és erejét a kulturális sokszínűsége adja. A csatlakozó országok rendkívüli módon hozzájárulnak ezekhez az értékekhez nyelvükkel, kultúrájukkal és tudásukkal.

A bérek változása

Az EU-ban nincsen közösségi szabályozás a bérekre vonatkozóan, így a bérek kiegyenlítésével kapcsolatosan sincs semmilyen előírás. A bérek kialakítása kizárólag az egyes tagállamok nemzeti hatáskörébe tartozik és a gazdasági lehetőségeiktől, céljaiktól, hagyományaiktól, továbbá a munkaadók és a munkavállalók közötti megállapodásoktól függ, csakúgy, mint Magyarországon. Ezért fordulhat elő például az, hogy egy dán munkás a háromszorosát keresi egy portugál munkás fizetésének, annak ellenére, hogy Portugália már 17 éve az EU tagja. A csatlakozással a magyar bérek sem emelkednek meg automatikusan „európai” bérekké, erre nem szabad számítani. A csatlakozási tárgyalásokon általában szóba sem kerülnek a bérek.

Miért hallani mégis azt, hogy az EU csatlakozás miatt növekednek majd a magyar fizetések?

Azért mert az EU tagságunk révén jelentősen javulni fog gazdaságunk versenyképessége, – miként ez más kevésbé fejlett országok csatlakozása után is történt – és ez a hatékonyságnövekedés fog megfelelő alapot teremteni a magyar reálbérek folyamatos, az EU-átlagnál gyorsabb ütemű növekedéséhez, s ezzel a magyar bérek felzárkózásához. Amikor Portugália csatlakozott az Európai Unióhoz, a portugál órabérek csupán 15 százalékát tették ki a nyugat-európai átlagnak. Mára már ez az érték 60 százalékra nőtt. Persze ehhez 17 évre volt szükség, de ne felejtsük el, hogy közben a nyugat-európai fizetések is nőttek.

Mikor fogják a magyar bérek utolérni az európai béreket?

Jelenleg a magyar bérek az EU átlag bér alig harmadát teszik ki. Megfelelő gazdasági növekedés esetén nagyjából 15 év múlva elérhetjük az EU-átlag felét. Ha nagyon jól használjuk fel az EU-s anyagi forrásokat és a világ gazdasági környezet is megfelelő, akkor ütemesebb gazdasági növekedés mellett 2020-ra akár be is hozhatjuk a spanyol és a portugál fizetések előnyét. Ez reális cél. Ahhoz, hogy mondjuk a német, vagy az osztrák béreket közelítsük meg, még több időre, hosszú évtizedekre lehet szükség.

Miért szavazzunk az EU csatlakozásra, ha csak ilyen lassan emelkedik majd a fizetésünk?

Ha kívül maradunk az EU-n, akkor valószínűleg egyáltalán nem emelkedne a fizetésünk értéke, mivel tőkebefektetések híján a gazdaság növekedése is leállna. Az EU gazdasága képletesen szólva olyan, mint a tűz, a magyar gazdaság pedig olyan, mint egy darab szén, amelyet föllizzíthatunk ha ebbe a tűzbe rakjuk, de ha kivesszük onnan, sajnos nagyon hamar kihűl. Jól látható ez olyan országok példáján, amelyeket messzire elkerülnek a befektetők, mint például a kihűlt szénhez hasonló, elszegényedett Fehéroroszország, Albánia, vagy Ukrajna, amelyek bár földrajzilag Európában vannak, de kívül rekedve az Európai Unió gazdasági „tüzének” izzásán.

Nyugat-Európában egyébként eddig három ország engedhette meg magának a kívül maradást: a dúsgazdag Svájc, az olajkincsekben bővelkedő Norvégia, és a halászatból gondtalanul megélő Izland.

Egyformán növekednek majd a bérek a különböző foglalkozások esetében?

Valószínűleg nem. Általában arra lehet számítani, hogy azokban a foglalkozásokban, amelyekre Európában nagy a kereslet, gyorsabb lesz a bérek felzárkózása. A versenyszféra eddig is jól fizető munkakörében gyorsabb lesz az uniós és a hazai bérek közti eltérés kiegyenlítődése, mint az erősen a helyi viszonyokhoz és lehetőségekhez kötött foglalkozásokban, amilyen például a postás vagy a rendőr. Az utóbbi foglalkozásokban a bérek közeledése az uniós átlaghoz csak a gazdaság növekedésével párhuzamosan és annak megfelelő ütemben várható.

Valószínűleg az üzleti, mérnöki, informatikai és egyéb tudományos területeken dolgozók lesznek a legjobb helyzetben, mert az ő fizetésük éri el a leghamarabb az unióban hasonló területeken tevékenykedők bérét. Ezt valamivel lassabban követi majd a tanárok, orvosok, művészek, és általában a közalkalmazottak, legvégül pedig a fizikai munkakörökben dolgozók javadalmazása.

Igaz-e, hogy magyarként kevesebb bért kapunk, ha az EU valamelyik másik tagállamában vállalunk munkát, mint egy helybeli?

Nem igaz. Az Európai Unió szabályozás kiindulópontja e tekintetben az, hogy a munkavállalókat tilos megkülönböztetni, vagyis egy magyar munkavállaló nem kaphat kevesebb fizetést és juttatást (ún. szociális előnyt), mint egy ugyanolyan munkakörben foglalkoztatott tagországi állampolgár. Ez azt jelenti, hogy azokban a tagállamokban, ahol a csatlakozás után szabadon megnyílik a munkaerőpiac, például Írországból, Svédországból, vagy Dániából, ott ír, svéd, illetve dán fizetéseket kell kapniuk a magyar munkavállalóknak is.

Azokban a tagállamokban, ahol átmenetileg korlátozásokat vezetnek be a magyar munkavállalókkal szemben, mint például Ausztriában, ott a szabad munkavállalást korlátozó átmeneti időszak kizárólag az elhelyezkedést, a munkaerőpiacra jutás módját érinti, egyéb tekintetben a magyar munkavállalót ugyanúgy kell kezelni, mint bármelyik jelenlegi tagállam állampolgárát, vagyis amennyiben Ausztriában munkavállalási engedélyhez jutunk, osztrák fizetést kell, hogy kapjunk.

Az árak változása

Az Európai Unióban, ahogy nincsenek egységes bérek, úgy nincsenek egységes árak sem, tehát „jogilag” semmi ilyesmihez nem kell alkalmazkodnunk. A tizenöt EU-tagállam között – hiába alkotnak egységes

belső piacot – még mindig nagyok az árkülönbségek. Aki járt már Nyugat-Európában, maga is tudja, hogy nem mindegy, mit hol vesz: ugyanaz a Milka csoki például jóval drágább Franciaországban, mint Olaszországban, egy üveg ásványvízért Belgiumban csupán harmadannyit kell fizetni, mint Finnországban, és egy kiló narancs is ugyanennyivel kerül kevesebbe Spanyolországban, mint Nagy-Britanniában. Az élelmiszerek terén olcsónak számító Spanyolországban viszont jóval többet kell fizetni a legmodernebb technika vívmányaiért (például egy hordozható CD-lejátszóért), mint Németországban, és a kis képernyős színes tévé éppenséggel Svédországban a legolcsóbb.

Az árak alakulását tehát nem az unió vagy Brüsszel határozza meg, hanem két alapvető hatás. Az egyik a kereslettel és a kínálattal függ össze, vagyis minél fejlettebb a gazdaság, minél többet keresnek az emberek, annál magasabbak az árak is. A másik hatás pedig az árakba beépülő adótartalom, amelynek mértéke tagországonként változó. Magyarországon is főként ez a két tényező fogja meghatározni az árakat az EU-csatlakozás után.

A kereslet és a kínálat okozta hatások az árakban

Igaz-e, hogy árrobbanással jár az EU csatlakozás?

Nem igaz. Nálunk 1990–2001 között az árak 6,3-szeresére, ezen belül az energiaárak 12,7-szeresére nőttek. Az elmúlt évtizedben tehát lényegében a piacgazdaság által megkövetelt áremelkedéseket szenvedtük el, és néhány hatósági körben tartott termék áráról eltekintve ma már a hazai árak megfelelnek a költségeknek, a keresletnek és a béreknek.

Kivételt képeznek ez alól az úgynevezett hatósági árak – a vezetékes energiaszolgáltatás, közlekedés és postadíjak, valamint részben a gyógyszerek –, amelyeknél elsősorban politikai és szociális szempontokra hivatkozva az árak elmaradnak a szükségéstől. Amennyiben e szolgáltatások területén a következő 1-2 évben jelentősebb áremelésre kerülne sor, az nem az EU-csatlakozással függ össze, hanem az eddigi mulasztások pótlását jelenti. Az energiára, a közlekedésre és a gyógyszerárakra még az árak adótartalmával kapcsolatban is kitérünk.

Mégis, hogyan hat akkor a csatlakozás az árakra?

A csatlakozás várhatóan nem okoz majd túlzott árváltozásokat, sokszerű árnövekedés biztosan nem várható.

Iparcikkek esetén ma már nincs lényeges különbség az EU tagállamaiban alkalmazott árak és az itthoniak között, mivel évek óta teljesen szabad a külkereskedelem. E téren a csatlakozás után sem számolhatunk áremelkedéssel. Az egységes belső piac miatti nagyobb verseny és a bővülő választék esetenként még árcsökkenést is eredményezhet, és az is várható, hogy általában a termékek minősége javul.

A szolgáltatási szektorban (pl. fodrász, vízvezeték szerelő, cipész, fényképész, stb.) jelentős az árkülönbség Magyarország és az unió között, de így van ez az egyes tagországok között is, elsősorban a munkabérek különbsége miatt. Az árakat mindenütt a helyi kereslet határozza meg, mert a lakosság fizetőképessége is az ottani bérektől függ. A szolgáltatások ára Magyarországon nagyjából olyan ütemben közelít majd az európaiakhoz, ahogyan a bérek – azaz hosszú távon, több éven, évtizeden keresztül tartó folyamat eredményeként.

Igaz-e, hogy a csatlakozás után azonnal drágul az élelmiszer?

Nem igaz. Tőlünk nyugatra az alapvető fontosságú élelmiszerek, a kenyér, a tej-tejtermékek, a tojéshús vagy a cukor fogyasztói ára esetenként két-háromszorosa a hazainak. Ezek az árak azonban nem fognak „begyűrűzni” Magyarországra, azaz nem lesz élelmiszerár-robbanás a csatlakozás okán. Ennek gátat szab a hazai vásárlóerő, és a behozatali korlátok eltörlésével a jelenleginél is nagyobb lesz a verseny. Az uniós tagországokból özönlenni fog az olcsó baromfi- és sertéshús, a primör zöldség és gyümölcs, s elárasztanak bennünket filléres asztali borokkal, köszönhetően a nagyobb hatékonysággal termelő európai gazdaságok olcsóbb termékeinek. Mindez az élelmiszerárak csökkenését is eredményezheti.

A csatlakozást követően Magyarországon a mezőgazdasági termelők árak – a marhahús és a cukorrépa áráról eltekintve – sem emelkednek számottevő mértékben. A termelőknek – az EU-ban kötelezően létrehozandó - értékesítési szervezetei várhatóan csökkentik a hazai élelmiszer kereskedelem ma még gyakran rendkívül magas nyereségét is.

Összességében az élelmiszerek fogyasztói áraiban még a mezőgazdasági termelők áraknál is lényegesen lassúbb – 10-20 évre elhúzódó – felzárkózás várható, de még ez sem vezet teljes árkiegyenlítéshez. Ezt mutatja az utóbbi 20 évben csatlakozott tagállamok, például Spanyolország, Portugália példája, valamint az a különbség, ami az élelmiszerárakban a magasabb és az alacsonyabb jövedelmű tagállamok között ma is fennáll.

Igaz-e hogy a csatlakozás miatt megemelkednek a gáz- és a villanyárak?

Nem igaz. Reális piaci árakat feltételezve a csatlakozás inkább árcsökkenést váltana ki, mivel megnyitja az energiaszolgáltatás terén is a piacot. Ez történt az EU-tagállamok jelentős részében: estek az energiaárak Ausztriában, Németországban, Nagy-Britanniában, Olaszországban és Spanyolországban is.

A földgáz esetében azonban hazánkban a hosszú időn át mesterségesen alacsonyan tartott ár megemelése gazdasági kényszerűség, nem az EU-hoz csatlakozás elvárása, vagy következménye. A gázellátási rendszernek anyagi tartalékokkal kell rendelkeznie a hálózat felújítására, modernizációjára és ezt a költséget a jelenlegi nyomott ár nem fedezi. A hazai árszint a nagyfogyasztók (500 köbméter/óra felett) esetében már eléri az EU-tagállamok átlagát (többségük magasabb adót érvényesít az árakban, mint Magyarország), de a lakossági fogyasztói árak nálunk még mindig alacsonyabbak, mint az Unióban.

Sajnos a gázáremelés az eddigi kormányzatok mulasztásai miatt szerencsétlen módon egybeesik egy egyébként tőle teljesen független eseménnyel, az unió bővítésével.

A villamosenergia-piacon a csatlakozás miatt nem várható áremelkedés, sőt, megnyitásával árcsökkenés is lehetséges. Ha valahol mégis áremelkedésre kerülne sor, ennek igazi oka szintén nem a csatlakozás, hanem a villamosenergia-rendszer működőképességének és modernizációjának biztosítása.

Igaz-e, hogy az uniós tagság miatt emelkedni fognak az ingatlanárak?

Valószínűleg igaz. Némelyik korábban csatlakozott szegényebb ország példája azt mutatja, hogy a csatlakozással megemelkedtek az ingatlanárak, de azután vissza is süllyedtek, egy a korábbinál azért magasabb szintre. Később ezek az árak a gazdaság és a bérek növekedésével párhuzamosan folyamatosan növekedtek. Elképzelhető, hogy nálunk is hasonló folyamat megy majd végbe.

Igaz-e, hogy jelentősen drágul majd a termőföld?

Igaz. Ez a folyamat már a csatlakozást megelőzően elkezdődik.

Tudjuk, hogy az EU környezetvédelmi elvárásai nagyon szigorúak. Mennyibe fog kerülni nekünk, adófizetőknek a levegőminőség javítása?

A beruházások költsége közvetlenül nem az adófizetőket terheli. A termékek és szolgáltatások árai azonban nyilvánvalóan a költségeket bizonyos mértékig, a piac által szabályozott keretek között tartalmazni fogják. A csatlakozás levegőminőséget érintő költségeit több száz milliárd forintba becsülik, a beruházások jelentős részét 2007 végéig végre kell hajtani. Olyan költségekről van azonban szó, amelyeket a csatlakozásunk nélkül is viselnünk kellene, sőt, azok a közösségi támogatások nélkül nagyobbak lennének. Másrészt ezek a beruházások mindannyiunk egészségét szolgálják.

Az adóváltozás okozta hatások az árakban

A közösségi stratégia általános érvényű célként fogalmazza meg az adóterhek tartós csökkentését az EU-ban.

Az Európai Unió a közvetett adókra, tehát az ÁFA és a fogyasztási adó vonatkozásában ír elő összefüggő, harmonizált szabályrendszert. A csatlakozási felkészülés során megtett adóharmonizációs lépések ezért elsősorban e két adónem tekintetében befolyásolják majd közvetlenül az árakat.

A közvetlen adók tekintetében, mint a társasági adó és a személyi jövedelemadó az Európai Unió nem ír elő közös szabályokat, így ezek továbbra is tagállami hatáskörben maradnak. Ezen adónemek vonatkozásában Magyarországnak nincs az árakat befolyásoló jogharmonizációs kötelezettsége, így értelemszerűen árhatásokkal sem kell számolni.

Igaz-e, hogy nálunk nagyon magas az ÁFA?

Igaz. Nálunk az általánosan alkalmazott 25 százalékos az általános forgalmi adó kulcsa nagyon magasnak számít. Az unióban csak két tagállamban, Dániában és Svédországban használnak ilyen magas normál áfakulcsot, a többség 20 százalékos, vagy ennél alacsonyabb ÁFA-val dolgozik, például Németországban 16, Luxembourgban 15 százalékkal. Az EU-ban átlagosan 18 százalékos a normál áfakulcs mértéke.

Igaz-e, hogy a csatlakozás után csökkenni fog az ÁFA?

Részben igen, részben nem. A közösségi stratégia általános érvényű célként fogalmazza meg az adóterhek tartós csökkentését az EU-ban, így valószínűleg a nálunk használt 25 százalékos normál áfakulcs is csökkenni fog, amely sok termék és szolgáltatás árcsökkenését eredményezheti majd.

Az EU sajnos azonban azt is előírja, hogy a kedvezményes áfakulcsok nem lehetnek alacsonyabbak 5%-nál. Miután a közösségi szabályozásban nincs 0%-os adókulcs, így ez a lehetőség európai uniós csatlakozásunkat követően megszűnik. A nulla százalékos adókulcs alá esnek jelenleg a humán gyógyszerek, a csecsemőpelenkák egy része, segédeszközök vakok részére és a tankönyvek. Ez azt jelenti, hogy ezek a termékek sajnos 5%-kal biztosan megdrágulnak a csatlakozás miatt.

Ráadásul a most kedvezményes 12%-os kulcs alá tartozó termékek és szolgáltatások közül egyeseket normál 25%-os adókulcs alá kell átsorolni, ami árnövelő hatású. Ez az átsorolás azonban már évek óta folyik, így a csatlakozáskor már csak a termékek és szolgáltatások szűk körét érinti majd.

Magyarország jogosult lesz továbbra is kedvezményes, 12%-os kulcs alatt adóztatni a villamosenergia-szolgáltatást, a földgázt; továbbá egyes területeken (vendéglátás, háztartási tüzelőanyagok) átmeneti mentességet kapott.

2007. december 31-éig egyes fűtőanyagokra (szén, brikett, tűzifa, tőzeg) 12%-nál nem alacsonyabb kedvezményes adókulcs alkalmazható. Ezen termékeknél a normál kulcsra történő áttérés egy lépcsőben zajlik le, 2008. január 1-én, vagyis négy évvel a csatlakozás után jelentkezik először az áttérésből adódó áremelkedés. Lehetséges addigra, hogy a normál áfakulcs is alacsonyabb lesz már, mint a jelenleg alkalmazott.

2007. december 31.-éig 12 %-nál nem alacsonyabb kedvezményes adókulcs alkalmazható az éttermi szolgáltatások esetében. Ez is több mint három év türelmi időt jelent.

A tervek között szerepel a teherszállítási szolgáltatás ÁFA kulcsának magasabb kategóriába történő átsorolása is. Ez önmagában nem jelent komolyabb áremelkedést, mivel a szolgáltatást igénybe vevők többsége - vállalkozóként - visszaigényelheti a befizetett ÁFÁ-t. Az áremelés ugyanakkor a szolgáltatás széleskörű felhasználása miatt továbbgyűrűzhet a végfelhasználók felé.

Igaz-e, hogy a csatlakozás miatt megdrágul a cigaretta?

Igaz. Magyarországnak 2009. január elsejéig kell a dohánytermékek jövedéki adóját az uniós értékre növelnie. Ez alatt a – csatlakozástól számított – közel öt év alatt, a termékek fogyasztói árához viszonyítva a jövedéki

adónak el kell érnie a jelenlegi 44 százalékról az 57 százalékot, ezer szálra vetítve pedig a 30 eurós adószintről a 64 eurós szintet. A legkedveltebb márkák fogyasztói ára a türelmi idő végére – tehát öt év múlva – a jelenlegi inflációs szinthez számolva hatszáz forint fölé emelkedik.

Magyarország a tárgyalások eredményeképp elérte, hogy ezt a küszöbértéket – folyamatos adóemelés eredményeként – csak 2008. december 31-ére kell teljesítenie, így ez nem egyszeri jelentős áremelést, hanem több évre elosztott lassabb árnövekedést jelent majd.

Sovány vigasz lehet a dohányosok számára, de az arany és a kávé jövedéki adója viszont megszűnik a csatlakozáskor.

Igaz-e, hogy drágább lesz a közlekedés Magyarországon a csatlakozás után?

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogyha nem változik az autópálya politika, akkor pusztán a csatlakozás miatt nem várhatók drasztikus áremelések. Hosszú távon a gazdaság fejlődésével és a bérek növekedésével együtt nőnek majd a közlekedési költségek is.

Az unióban egységes közlekedési tarifák sincsenek. A különböző utak használatáért fizetendő díjaknál két elv érvényesül: egyrészt a használó a használat arányában fizessen, másrészt a fizetendő díj álljon arányban a fizetőképes kereslettel. Ebben nincs különbség a hazai és az uniós viszonyok között.

A közszolgáltatásnak minősülő személyszállításnál – akár közúti, akár vasúti – az állami ármeghatározás és a szociális alapú támogatás (menetdíj kedvezmények tanulóknak, nyugdíjasoknak, más rászorulóknak) érvényesül. A közforgalmú személyszállításnál különböző támogatások formájában (menetdíjkedvezmények tanulóknak, nyugdíjasoknak, más rászorulóknak) a csatlakozás után is fennmarad az állam meghatározó szerepe. Az áruforgalmazásnál ugyanakkor a piac határozza meg az árat.

Az, hogy a közforgalmú személyszállítás esetében az állam emelni fogja-e az árakat, az részben autópálya politikájától is függ. A jelenlegi magyar autópályadíj-politika azon alapul, hogy a díjban csak a fenntartás költségeit jeleníti meg, a megépítésből fakadókat nem (Ez alól kivétel az M5 autópálya, amely koncesszió keretében működik, és így az ott fizetendő díjban érvényesül a megépítés költsége.). Önmagában az új autópályák, gyorsforgalmi utak építése tehát nem szükségszerűen vezet a hazai közlekedés árának növekedéséhez, ugyanakkor a politika esetleges változása esetén (pl. az építési költségek figyelembevétele a díjak kiszabásánál) bekövetkezhetnek jelentős áremelkedések is.

Igaz-e, hogy a csatlakozás után itthon is euróban kapjuk majd a fizetésünket?

Nem igaz. Legalább két évig még biztosan forintban kapjuk a fizetésünket. Legkorábban a csatlakozást követő második év végétől van lehetőség a forint megszüntetésére és az euró bevezetésére. Ez az idő azonban jelentősen ki is tolódhat, amennyiben a gazdasági folyamatok nem felelnek meg bizonyos követelményeknek.

A munkavállalást érintő változások

Csatlakozása után Magyarország elvben teljes jogú tagja lesz a „négy szabadságjog”, vagyis az áruk, a tőke, a szolgáltatások és a személyek szabad mozgása által vezérelt EU egységes piacának. A gyakorlatban mindez nem fog azonnal és teljes körűen érvényesülni azok számára, akik uniós országokban akarnak majd munkát vállalni, tanulni vagy egyszerűen csak (saját forrásokra alapozva) tartósan áttelepülni. Jó eséllyel sok tagországban ezt már a csatlakozás után is meg lehet majd tenni, másoknál a taggá válást követő harmadik évtől nyílhat rá igen valószínűen mód.

A hazai munkaviszonyokban is változásokkal kell számolni. Egyrésztől tovább folytatódik bizonyos iparágaknak a nyolcvanas években megkezdődött leépülése és a multinacionális cégek összeszerelő üzemeinek Ázsiába települése, másrészt a csatlakozás jelentősen felgyorsítja a külföldi tőkebeáramlást és az új munkahelyek létrehozását, így összességében véve érezhetően növekszik majd a munkalehetőségek száma.

Sajnos a textil-, a cipő-, a bútor- és az acélipar nem csak nálunk, de egész Európában évek óta leépülő ágazat, ezek helyzetén a csatlakozás sem fog változtatni.

Munkavállalás az Európai Unióban

Mely országokban vállalhatunk szabadon munkát a csatlakozás napjától kezdődően?

Dánia, Hollandia, Írország, Nagy-Britannia, és Svédország már most úgy nyilatkozott, hogy a csatlakozás pillanatától megnyitja munkaerőpiacát a magyar munkavállalók előtt, vagyis ezekben az országokban egy regisztrációt követően várhatóan szabadon dolgozhatunk majd. Érdemes megemlíteni, hogy a velünk együtt csatlakozó országokban szintén megnyílik számunkra a munkaerőpiac, vagyis szabadon vállalhatunk munkát Cipruson,

Csehországban, Észtországban, Lengyelországban, Lettországon, Litvániában, Máltán, Szlovákiában és Szlovéniában is.

Magyar munkavállalóként mely tagállamokban számíthatunk korlátozásra?

Átmeneti, enyhe korlátozásokra kell számítani Görögország, Olaszország és Spanyolország esetében, míg Belgium, Finnország, Franciaország várhatóan szigorúbb korlátozásokat vezet be az első időszakban. A legkeményebb díónak Ausztria és Németország bizonyult, ők szigorúbban és vélhetően hosszabb időn keresztül élnek korlátozási jogaikkal, mint a többi tagállam.

Mennyi ideig korlátozhatja többi tagállam a magyarok munkavállalását a csatlakozás után?

A csatlakozás utáni időszakra a jelenlegi tagállamok egy 2+3+2 éves korlátozást fogadtak el. Ennek lényege, hogy ez alatt az idő alatt a tagországok maguk dönthetik el, hogy szabadon beengedik-e a magyar munkavállalókat országukba, vagy pedig engedély kiváltásához kötik a munkavállalást. Már most tudjuk, hogy öt régi tagállam és a velünk együtt csatlakozók azonnal, munkavállalási engedély nélkül beengednek bennünket. A kétéves átmeneti időszak után a többi, korlátozást alkalmazó tagországnak értékelnie kell, jelentettek-e feszültségeket munkaerőpiacukon az új tagországokból érkező munkavállalók, vagy sem. Ennek alapján dönthetnek úgy, hogy még további három évig fenntartják a korlátozást. Ezt követően ismét értékelniük kell a helyzetet, s újabb két évre csak akkor hosszabbíthatják meg a korlátozást, ha bizonyíthatóan kedvezőtlen a munkavállalók jelenléte az adott ország munkaerőpiacára.

Nagyon valószínű, hogy a korlátozást alkalmazó legtöbb tagállam munkaerőpiaca még a hét év letelte előtt, már a második, de legkésőbb az ötödik év után teljesen megnyílik előttünk.

Ez azt jelenti, hogy fél évtizedes tagságunk után lényegében már csak Ausztriában és Németországban lehet esetleg további két évre kitolt korlátozásra számítani, de ott sem valamennyi szakmára vonatkoztatva. Cserébe Magyarországon is fel kell készülni arra, hogy EU-beli munkavállalók jelenhetnek meg. Szakképzettségüket mindenesetre el kell majd fogadnunk, ahogy ők is elismerik a miénket.

Milyen jogai vannak jelenleg az unióban a más tagállamból származó munkavállalóknak?

Az Európai Unió tagállamaiban minden állampolgár az adott ország állampolgáraival azonos feltételekkel, vagyis munkavállalási engedély nélkül vállalhat munkát, vagy alapíthat vállalkozást. Amennyiben a munkavállaló három hónapnál tovább kíván a kiválasztott tagországban maradni, akkor tartózkodási engedélyért kell folyamodnia, amelyet kérelmezés után gyakorlatilag automatikusan kiadnak. A szabad munkavállalásból következő legfontosabb jog, az általános megkülönböztetés-mentesség. Eszerint a munkafeltételek, a munkajogi szabályozás, illetve díjazás tekintetében a közösségi munkavállalót nem szabad megkülönböztetni, vagy bármilyen hátránnyal sújtani. Az adott ország saját állampolgárainak járó szociális jogok egy része is automatikusan megilleti a más tagországból érkezetteket is. Ez egyebek között a nemzeti juttatások igénybevételére, a betegség, anyaság, munkanélküliség vagy munkahelyi baleset esetére folyósítandó járandóságokra vonatkozik.

Hány napig tartózkodhat jelenleg magyar állampolgár tartózkodási engedély, illetve vízum nélkül az EU tagországaiban?

30-90 napig, tagországtól függően.

Milyen engedélyek kellenek ahhoz, hogy magyar állampolgárok munkát vállalhassanak az EU-ban?

Azoknak magyar állampolgároknak, akik a csatlakozást megelőzően munkát szeretnének vállalni az EU valamelyik tagországában, munkavállalási engedélyre és tartózkodási engedélyre van szükségük. A munkavállalási engedélyeket a Foglalkoztatási Hivatal Nemzetközi Kapcsolatok Osztályán (Címe: 1089 Budapest, Kálvária tér 7. Telefonszáma: 06 1 303 9300/2071.) illetve az adott tagállam nagykövetségén lehet beszerezni.

Ha a csatlakozás után valamelyik EU tagországban szeretnék dolgozni, kell munkavállalási engedély?

Az EU által kért átmenet alapján a jelenlegi tagországok még maximum hét évig eldönthetik, hogy továbbra is munkavállalási engedélyt kérnek a magyar munkavállalóktól vagy sem. Az a tagállam, amelyik úgy dönt, hogy

szabadon megnyitja munkaerőpiacát – öt ilyen tagállam lesz, illetve a velünk együtt csatlakozók – ott várhatóan egy egyszerű regisztrációt követően szabadon dolgozhatunk majd. Ha egy esetleges nagyobb mértékű beáramlás veszélyeztetné a munkaerő-piacukat, akkor átmenetileg visszaállíthatják a korlátozó szabályokat, vagyis újból bevezethetik az engedélyezési eljárást, de erre csak az EU bővítést követő hetedik évig van lehetőségük.

Hány év múlva vállalhatnak munkát a magyarok minden kötöttség nélkül az Európai Unióban?

Az EU által kért átmenet azt jelenti, hogy a jelenlegi tagországok még maximum hét évig eldönthetik, hogy munkavállalási engedéllyel vagy a nélkül engedik be a magyar munkavállalókat, minden egyéb más esetben nem lesz, és nem is lehet különbség egy magyar állampolgárságú munkavállaló és egy jelenlegi tagállam munkavállalója között. Nagyon valószínű, hogy a tagállamok túlnyomó része nem fogja kihasználni a hét éves lehetőséget, hanem már az ötödik, illetve a második év után megszünteti az engedély kiváltási kötelezettséget. Öt régi tagállamban és a velünk együtt csatlakozó államokban biztos, hogy már a csatlakozástól kezdve szabadon vállalhatunk munkát.

A korlátozás ellenére, a csatlakozási tárgyalásokon elért eredmények alapján, a magyarok állampolgárok munkavállalási lehetőségeit a jelenlegi tagállamoknak a mostanihoz képest javítani kell. Továbbá, a tagországokban a magyar munkavállalókat előnyben részesítik majd a nem EU tagállambeli munkavállalókkal szemben, vagyis ha egy adott munkahelyre egy magyar és pl. egy ukrán munkavállaló jelentkezik, akkor a magyar jelentkezőnek kell arra a munkahelyre a munkavállalási engedélyt kiadni.

A velünk együtt csatlakozó országok tekintetében, az alaphelyzet az, hogy kölcsönösen beengedjük egymás munkavállalóit, de ha egy esetleges nagyobb mértékű beáramlás veszélyeztetné a munkaerő-piacunkat valamelyik országból, akkor mi is átmenetileg visszaállíthatjuk a korlátozó szabályokat, vagyis újból bevezethetjük az engedélyezési eljárást.

Ha a csatlakozás után valamelyik EU tagországban szeretnénk dolgozni, kell tartózkodási engedély?

Munkavállalás esetén tartózkodási engedélyt mindenképpen kell igényelni. Tartózkodási engedélyt egyébként a jelenlegi tagállamok állampolgárainak is kell kérniük, ha egy másik EU tagországban kívánnak tartósan, vagyis három hónapot meghaladóan letelepedni.

Milyen esetben tagadhatják meg a tartózkodási engedély kiadását?

Ha valaki munkavállalóként kíván elhelyezkedni egy olyan jelenlegi tagállamban, aki él az átmeneti korlátozás lehetőségével, akkor a tartózkodási engedély iránti kérelmet a nemzeti jogszabályok alapján fogja megítélni az adott ország illetékes hatósága. Ha valaki a velünk együtt csatlakozó országok valamelyikében kíván dolgozni, akkor az uniós szabályozás alapján gyakorlatilag automatikusan kapja meg a tartózkodási engedélyt. Az automatizmus azt jelenti, hogy a tartózkodási engedély kiadását csak akkor tagadhatják meg a kérelmezőtől, ha az országban való tartózkodása a közrendet, közbiztonságot vagy közegészségügyi szabályokat (a betegségek jogszabályban felsoroltak) veszélyezteti, illetve ha olyan foglalkozást (például köztisztviselői) szeretne folytatni, amit a tagállami nemzeti jogszabályok szerint csak az adott ország állampolgára tölthet be. Az egyéni vállalkozókra és az egyéb önfoglalkoztatókra nem vonatkozik az átmeneti korlátozás, így ők bármelyik EU tagállamban (akár a jelenlegi, akár a velünk együtt csatlakozók) kérnek tartózkodási engedélyt, az előbbieken vázolt automatizmus szerint kapják meg azt.

Ha én már most legálisan dolgozok valamelyik tagállamban, akkor a csatlakozás után haza kell jönnöm?

Ha valaki a csatlakozás pillanatában az egyik jelenlegi EU tagországban dolgozik egy, minimum 1 évre szóló munkavállalási engedéllyel, akkor az engedély lejártá után már ott maradhat abban az országban, ha továbbfoglalkoztatják, vagy abban az országban más munkahelyen el tud helyezkedni.

Ha az EU valamelyik tagországában szeretnék dolgozni, magammal vihetem a családomat?

Az Európai Unió állampolgárainak joguk van munkavállalás esetén családtagjaikat is magukkal vinni. Családtagnak számít a házastárs, valamint a 21 év alatti, valamint az eltartott közös gyermek és a közvetlen felmenők. Vállalkozók esetében a házastárs saját eltartott gyermeke is e kategóriába tartozik. A családtagok ugyanazokkal a jogokkal bírnak, mint a munkavállalók.

A magyar képzés színvonala elég magas ahhoz, hogy megfeleljen az EU tagállamaiban az elvárásoknak?

A magyar egyetemi, főiskolai és szakképzés nagymértékben megfelel az uniós kritériumoknak, így a magyar munkavállalók meg fogják majd felelni az uniós szakmai elvárásoknak. Az átmeneti korlátozások megszünte után leginkább a nyelvtudás hiánya lehet adott esetben a munkavállalás akadálya.

Elvehetik-e a külföldiek a magyarok munkáját?

A csatlakozási tárgyalásokon Magyarország csupán bizonyos feltételekkel fogadta el a 2+3+2 éves korlátozást. Ezek közül az egyik az, hogy ha valamelyik jelenlegi tagállam korlátozó intézkedéseket hoz Magyarország ellen (vagyis élve a lehetőséggel fenntartja például az eddigi szabályozását), a viszonyosság elve alapján nekünk is jogunk van irányukban hasonló lépéseket tenni. A velünk együtt csatlakozó országok tekintetében, az alaphelyzet az, hogy kölcsönösen beengedjük egymás munkavállalóit, de ha egy esetleges nagyobb mértékű beáramlás veszélyeztetné a munkaerőpiacunkat valamelyik országból, akkor átmenetileg visszaállíthatjuk a korlátozó szabályokat, vagyis újból bevezethetjük az engedélyezési eljárást. Ezt azonban mi is legfeljebb a csatlakozást követő hetedik évig tehetjük meg.

A diákok és nyugdíjasok elköltözhetnek a csatlakozás után más EU tagállamba?

A diákok és nyugdíjasok bármely uniós tagállamba szabadon be- és kiutazhatnak, ott tartózkodhatnak, továbbá – amennyiben megélhetésükhöz szükséges rendszeres jövedelemmel és teljes körű betegbiztosítással rendelkeznek – ott lakhatnak, és le is telepedhetnek. Ez a jog a magyar állampolgárokat is megilleti csatlakozástól, hiszen az átmeneti szabályozás csak a munkavállalásra vonatkozik.

Az EU tagországaiban hányan vállalnak munkát külföldön?

Az Európai Unió tagállamai között nem jelentős mértékű a munkavállalók mozgása. Egyes felmérések szerint a közel 380 millió lakosú Európai Unió 5–6 millió lakosa nem az állampolgársága szerinti tagállamban él. A munkavállalókra leszűkítve ez a 200 millió fős munkaerőpiacon kb. 3–4 millió munkavállalót jelent, azaz a dolgozók nem több mint 1,5–2%-a vállal más tagállamban munkát.

Nem kell tartanunk attól, hogy a jól képzett, tehetséges magyar munkaerő külföldre megy dolgozni?

Vannak olyan foglalkoztatási területek, mint a számítástechnika vagy az egészségügy, ahol egyes uniós tagállamokban a képzett munkaerőre, illetve olyan hiányszakmák is, ahol alacsony képzettségű munkavállalókra van szükség. Felmérések szerint ugyanakkor a magyar állampolgároknak csak kis része gondolkodik azon, hogy rövidebb-hosszabb időre elhagyja az országot, és máshol vállal munkát. Sok esetben épp a nyelvtudás hiánya, vagy a család visszatartó ereje az, amely arra ösztönzi állampolgárainkat, hogy itthon keressenek megfelelő munkát. Vizsgálatok szerint a magyar népesség 3-4 százaléka akar külföldön munkát vállalni, 1-2 százalék szeretne külföldön élni, így a teljes kiutazási létszám – amelyet a végleges külföldre költözések és a hosszabb-rövidebb ideig tartó külföldi munkavállalási szándékok együttes figyelembevételével számítanak – 6 százalék körül mozog. Számítani lehet ugyanakkor arra, hogy a bérek felzárkózása felgyorsul azokban a szakmákban, amelyek iránt a tagországok munkaerőpiacán nagy a kereslet. A dél-európai országok példája azt mutatja, hogy a csatlakozás után a létrejövő kedvezőbb körülmények hatására nem el-, hanem visszaáramlik a korábban külföldön munkát keresők egy része.

Van-e egységes a gépjárművezetői jogosítvány az EU-ban?

A vezetői engedélyekre vonatkozó közösségi szabályozás (1991-ben elfogadott irányelv) elsőrendű célja a nemzeti hatóságok részéről kiadott különböző jogosítványok kölcsönös elismerése. Ez elősegíti, hogy ha valaki egy másik tagállamban letelepszik, ne kelljen újra vizsgáznia, az adott ország hatóságai ismerjék el a vezetői engedélyét. E cél elérése érdekében az irányelv kötelező mintát ad meg az új jogosítványok tartalmi és formai elemeire, egységesíti a gépjármű-kategóriákat és alkategóriákat, valamint a vizsgák tartalmi követelményeit. Természetesen, aki régi jogosítvánnyal rendelkezik, nem veszíti el szerzett jogait, nem kell újra vizsgáznia, a kölcsönös elismerés elvének előnyeit ő is élvezi.

A szakszervezetek és az érdekvédelmi lehetőségek a csatlakozás után

A szakszervezetek szerepe nagymértékben felértékelődik az uniós csatlakozásunkkal, hiszen a kormány, a munkaadók és a munkavállalók közötti társadalmi párbeszédben nem csak a bérek kialakításában, hanem

foglalkoztatás és szociálpolitikai kérdésekben is egyre erősödő befolyással bírnak. Újabban a kormányzat a költségvetésről, az adó- és járulékszabályokról folyó tárgyalásokba is bevonja a munkavállalói érdekképviselőket.

A LIGA szakszervezeti szövetség az 1999-ben hatályba lépett Európai Szociális Chartával összhangban alapvető feladatként tűzte ki a munkavállalók jövedelmi viszonyainak javítása mellett a munkavállalók foglalkoztatás-biztonságának növelését és a munkanélküliség elleni küzdelmet.

Mi ez a Szociális Charta?

Az Európai Szociális Charta az Európa Tanács egyik legfontosabb nemzetközi szerződése, amelynek célja az állampolgárok legalapvetőbb jogainak és szociális biztonságának megerősítése. A Chartát az emberi és szociális jogok biztosításában élenjáró legfejlettebb nyugat-európai országok kormányai írták alá az Európa Tanács égisze alatt, 1961-ben. A Szociális Charta EU-s vonatkozása az Amszterdami Szerződéssel került előtérbe. A Szerződésbe ugyanis ekkor emelték be a Szociális Chartát, mint a tagállamok által követendő munkavállalói és szociális jogok egyik fő hivatkozási forrását. Magyarország 1991-ben írta alá az Európai Szociális Chartát és annak Módosító Jegyzőkönyvét, míg a ratifikálásra 1999-ben került sor.

Fontos nekünk a Szociális Charta?

Igen, nagyon fontos. A munkavállalói és szociális jogaink egyik fő hivatkozási forrása. A Charta kimondja például, hogy minden állampolgárnak joga van a munkájáért cserébe tisztes megélhetést biztosító jövedelemhez (ezt a cikkelyt Magyarország még nem ratifikálta. A szerk.). Ezt a „tisztes” jövedelmi szintet az okmány a közösségi átlagjövedelmek 60%-ában határozza meg. Ez a kijelentés megvalósítása a LIGA egyik fő törekvése, vagyis a magyar munkavállalók bérének erre a megjelölt szintre történő emelését. Jelenleg a magyar átlagbérek mindössze a harmadát teszik ki a közösségi átlagnak.

Változnak munkavállalói jogaink a csatlakozás után?

Lényeges változás a csatlakozás után nem várható, hiszen a legtöbb közösségi jogszabályt már átvettük és alkalmazzuk. Hosszabb távon azonban a következetes jogalkalmazás révén, valamint az új közösségi irányelveknek köszönhetően munkavállalóként a jogbiztonságunk folyamatosan javulni fog.

Lesz-e európai szintű érdekképviseletünk?

Igen, lesz. Az európai szintű munkavállalói érdekképviseletbe való szakszervezeti bekapcsolódás legújabb formája az Európai Üzemi Tanácsban (European Works Council – EWC) való részvétel. Az egységesülő európai gazdaságban egyre több európai vállalattal, több országban jelenlévő munkaadóval kell számolni. A nemzetközi munkaadók vállalatainak alkalmazottait nemzetközi szinten szervezett üzemi tanácsokban képviselhetik az érdekképviselők annak érdekében, hogy hasonló foglalkoztatási feltételeket teremthessenek a különböző országokban.

A csatlakozásunkat követően az unióban működő nagyvállalatok „magyar telephelyei” is munkavállalói képviselőket küldhetnek a vállalat Európai Üzemi Tanácsába. Ez azt jelenti, hogy a magyar munkavállalók ott hallathatják a hangjukat, ahol ténylegesen eldőlnek az őket érintő dolgok.

Hol hoznak majd létre Európai Üzemi Tanácsot?

A vállalatoknak és konserneknek Európai Üzemi Tanácsot kell létrehozniuk, ha legalább két tagállamban van telephelyük, legkevesebb 150-150 fő foglalkoztatottal, illetve ha nem EU tagországban van a telephelyük, de a telephelyről az unióba exportálnak és ezen a telephelyen legalább 1000 főt foglalkoztatnak. Az Európai Üzemi Tanács létrehozása egyébként nem érinti a Munka Törvénykönyvében rögzített, már jól ismert és működtetett üzemi tanács rendszert.

Az új forma sikerét az is mutatja, hogy Európában már több mint 43 Európai Üzemi Tanács megállapodás jött létre, 1900 vállalat részvételével.

Milyen változásokat okoz a csatlakozásunk a munkavédelemben?

Unió csatlakozásunkat követően csak akkor lehet munkaeszközt üzembe helyezni, illetve használatba venni, ha az kielégíti az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés követelményeit és ezt a gyártó (importáló, üzemeltető) tanúsítja. Egyéni védőeszközt csak minősítő bizonyítvánnyal lehet majd forgalomba hozni.

Szintén a jogharmonizációt szolgálja az a módosítás, amelynek értelmében biztosítani kell, hogy a munkavállalók létszámtól függetlenül

munkavédelmi képviselőt választhassanak. A hatályos szabályozás ezt a lehetőséget létszámhoz köti.

Hol található munkavédelmi eszközök forgalmazására vonatkozó előírások, és mikor kell őket teljesíteni?

Az egyéni védőeszközök forgalomba hozatalával kapcsolatosan jelenleg a magyar jogszabályok vannak érvényben (2/1995 (I.6.) MüM rendelet). Az európai irányelvek átvételét tartalmazó új, (2/2002 (II.7.) SzCsM rendelet) rendelet az egyéni védőeszközök követelményeiről és megfelelésének tanúsításáról Magyarország európai uniós csatlakozásakor, azaz 2004. májusában lép hatályba. E rendeletben foglalt követelmények több tényező függvényében állapíthatók meg (pl. milyen kategóriájú védőeszközzel van szó, honnan származik, stb.). Egyes védőeszközök gyártása esetén – például légzésvédők – a gyártónak kötelessége minőségbiztosítási rendszert bevezetnie, amely lehet ISO alapú, de a rendelet erre vonatkozólag nem tartalmaz megkötést.

Megdrágítják-e az Európai Unió munkavédelmi előírásai a munkaerőt?

Igen. A munkahelyi biztonság és egészség védelme a közösségi szociális jog legkidolgozottabb területei közé tartozik. A munkavállalók magasabb szintű védelme a munkaerő árának bizonyos megdrágulását eredményezheti. Ez főleg a kis- és középvállalkozásoknak okozhat átmeneti nehézségeket, de a csatlakozást követően hosszabb távon – a következő részben említésre kerülő – Európai Szociális Alap támogatásainak igénybevételével ezek a veszteségek csökkenthetők.

Az európai foglalkoztatás és szociálpolitika

Az Európai Uniónak nincsen saját, minden tagállamra kötelező foglalkoztatás és szociálpolitikája. Ennek kialakítása az egyes tagállamok saját hatáskörébe tartozik. Az EU azonban megállapít bizonyos minimum szabályokat és jogokat, amelyek mentén összehangolja a tagállamok saját politikáit.

A közösségi szintű szakszervezeti szövetségek és munkaadói szervezetek (ETUC, UNICE, CEEP) fontos szerepet játszanak e minimumok kialakításában. Az 1999-től hatályos Amszterdami szerződés az általuk kötött megállapodásokat intézményesíti, így lehetővé válik, hogy a tagállamok a

saját foglalkoztatás és szociális politikájukat a mindenkori gazdasági és társadalmi változásoknak megfelelően alakítsák, és egyben közelítsék is egymáshoz.

Ez a folyamat magába foglalja az Európai Foglalkoztatási Stratégia (EFS) kidolgozását, a munkanélküliség minimalizálását, az élet- és munkakörülmények javítását, valamint az esélyegyenlőség biztosítását az Európai Szociális Charta szellemében.

Az Európai Foglalkoztatási Stratégia egy olyan összehangolt terv, amely több és jobb munkalehetőség létrehozását, valamint a gazdasági változásoknak megfelelő, képzett és rugalmas munkaerőből álló munkaerőpiac kialakítását segíti elő. Ezt a stratégiát egy nemzeti cselekvési terv alapján próbálják a lehető leghatékonyabban megvalósítani az egyes tagállamok.

Meg kell még említeni, hogy a munkavállalók tovább- és átképzéséhez, a munkanélküliség elleni harchoz nélkülözhetetlen anyagi segítséget nyújt az Európai Szociális Alap. A tagállamok az alapból rájuk eső rész felhasználásáról saját maguk döntenek.

Foglalkoztatottság, járulék, nyugdíj

Igaz-e, hogy növekszik a csatlakozás után a munkanélküliek száma?

Nem igaz. A munkanélküliséget nem annyira a foglalkoztatáspolitikai, sokkal inkább a gazdasági folyamatok alakítják. A legfontosabb tényező e tekintetben a gazdasági, illetőleg a vállalati szektor felkészültsége lesz. Mivel a magyar gazdaság napjainkra nagy mértékben összekapcsolódott az Európai Unió gazdaságával, jó esélyünk van arra, hogy a munkaerő-piaci hatások kedvezőek lesznek, azaz számos munkahely jön majd létre.

Az Amszterdami Szerződéssel a Közösség összehangoló jellegű hatáskörhöz jutott a foglalkoztatáspolitikai területén, amelynek segítségével kidolgozták a már említett Európai Foglalkoztatási Stratégiát (EFS). A csatlakozást követően Magyarországnak is alkalmaznia kell az EFS eljárásait, módszereit, s eleget kell tennie az EFS célkitűzéseinek. Ez a Stratégia bizonyára további kedvező hatással lesz a magyarországi munkanélküliségre, miként az EU-ban is számottevő javuláshoz vezetett. Az EFS bevezetésétől napjainkig az EU-ban közel 10 millió új állást hoztak létre, s a 11%-os munkanélküliségi ráta 8% alá csökkent.

Milyen konkrét lépések szükségesek a munkahelyteremtés érdekében?

A szakszervezetek szerint a foglalkoztatási szintet emelésének a kulcsa az Európai Foglalkoztatási Stratégiával összhangban álló intézkedések megléte. Ilyen a foglalkoztatottak számának két-háromszázszáz, tervezett bővítése. Ehhez legalább négyszáz ezer új munkahely szükséges. Hazánkban a munkaképes korú embereknek csupán kicsit több mint a fele, 56,6 százaléka dolgozik a legális munkaerőpiacon. Az európai uniós átlag viszont 64 százalék, a terv pedig az, hogy 2010-ig a közösség átlaga érje el a hetven százalékot.

A szakszervezetek sürgetik azt is, hogy a kormányzat céljai között nagyobb teret kapjanak a nem tipikus foglalkoztatási formák, így a részmunkaidős foglalkoztatás és a távmunka. Az Európai Unióban a távmunka a teljes foglalkoztatás 13 százalékát teszi ki, míg hazánkban ez az arány alig mérhető. Ráadásul az uniós munkavállalók 17 százaléka – Hollandiában a munkavállalók közel 40 százaléka! – részmunkaidőben foglalkoztatott, vagyis négy, illetve hat órás munkaidőben dolgozik, míg nálunk csupán az alkalmazottak 2 százalékát foglalkoztatják így.

A munkaadók többsége a magas járulékkötelezettségek miatt zárkózott el eddig a részmunkaidős foglalkoztatástól. A kormány éppen ezért jelentősen könnyíteni kíván a munkaadók terhein. A szakemberek azt remélik, hogy ez segít a – főként a kisgyermekes anyáknak, a 45 év feletti nőknek és a csökkent munkaképességűeknek kedvező – részmunkaidős foglalkoztatás elterjesztésében.

Lesz-e a fiataloknak munkahelye?

Az EU tagállamai a fiatal munkavállalók segítése érdekében egy speciális rendszert alakítottak ki. Az ún. fiatal munkavállalók cseréje kötődik a nemzeti munkaerő-közvetítési rendszerhez és a nemzeti politikákhoz, de európai szintű kötelezettségeket is tartalmaz. A Nemzeti Tanácsadó Bizottság, amely a munkaadók és a fiatalok képviselőiből áll, és folyamatosan egyeztet a tagállamok kormányainak képviselőivel. A tagállamok képviselői ugyanakkor rendszeresen találkoznak az Európai Bizottság képviselőivel, és tájékoztatják őket a fiatalok által betölthető állásokról, képzési és egyéb lehetőségekről. A program keretein belül segítenek, és lehetőséget biztosítanak az alapfokú végzettséggel rendelkező 18-30 éves pályakezdőknek vagy fiatal munkavállalóknak, hogy minél hatékonyabban tudjanak elhelyezkedni egy másik tagállamban. Pályázati rendszer segíti a

fiatal munkavállalók más tagállamban meghirdetett állásajánlatokra, illetve képzésekre való jelentkezését. A képzési időszak általában 6 és 18 hónap. További információ: Országok Munkaügyi és Módszertani Központ (OMMK), melynek címe: 1087 Budapest, Könyves Kálmán krt. 48-52.

Ha több tagállamban is vállaltunk munkát, melyikben kell ezután adót fizetnünk?

A munkavállalóknak az Európai Unióban abban a tagállamban kell adót fizetnie, ahol a munkavégzés történik. A tagállamok közötti kétoldalú megállapodásoktól függően azonban a két tagállam között ingázók (a határmenti régiókban), illetve a több tagállamban munkát végzők igen gyakran a lakóhely szerinti tagállamban fizetik be a személyi jövedelemadót.

Ha másik tagállamban élünk, hogyan történik a TB járulékok befizetése?

Az Európai Unió társadalombiztosítási kérdésekre vonatkozó közös szabályai nem egységesítik az egyes tagállamok jogszabályait, csak koordinálják azokat, a szociális jogszabályok és az igények könnyebb érvényesítése érdekében. A közösségi szintű szabályok tehát nem a különböző ellátások összegeire – ezek meghatározása továbbra is tagállami hatáskörbe tartozik –, hanem az egyes ellátások (betegségi és anyasági, rokkantsági, öregségi, árvasági és özvegyi, munkahelyi balesetekkel és foglalkoztatási betegségekkel kapcsolatos, haláleseti, munkanélküli és családi juttatások és ellátások) igénybevételének módjára vonatkoznak. A TB járulékok befizetése a munkavégzés helye szerinti tagállamban történik az adott tagállam jogszabályainak megfelelően.

Hogyan állapítják meg a nyugdíjakat? Másik tagállamban is felvehetjük, mint ahol dolgoztunk?

A közösségi jogszabályok a tagállamok nyugdíjasai számára mindenütt biztosítják a szociális védelmet. Ez vonatkozik az öregségi, a rokkantsági és a hozzátartozói nyugdíjasokra, és azokra is, akik külföldi munkavállalóként szereztek nyugellátást, illetve nyugdíjasként más EU tagországban telepedtek le.

Az öregségi nyugdíj iránti igényét bárki, bármely tagállamban benyújthatja függetlenül attól, hogy élete során hány és mely tagállamban dolgozott. Célszerű azonban azon tagállam illetékes hatóságait megkeresni,

ahol a kérelmező a nyugdíjkorhatárt elérte, vagy ahol legutoljára alkalmazásban állt, vagy ahol a leghosszabb ideig dolgozott.

A nyugdíjjogosultság megállapítása és a nyugdíj összegének kiszámítása az egyes tagállamokban eltöltött tartózkodás, illetve az ez alatt ott fizetett biztosítás alapján történik, így figyelembe veszik mindazon tagállamok jogszabályait, amelyek hatálya alá tartozott, amíg ott munkavállalóként vagy önálló vállalkozóként dolgozott. A nyugdíjat ezután bármely tagállamban felvehetjük.

Például, ha valaki 3 évet dolgozott Franciaországban és 27 évet Magyarországon, akkor Franciaországból is számíthat a francia szabályoknak megfelelően a 3 éves munkaviszonyával arányos „nyugdíjrészre”.

A közösségi jogszabály vonatkozik: az öregségi, a rokkantsági, a hozzátartozói nyugdíjasokra és azokra is, akik külföldi munkavállalóként szereztek nyugellátást illetve nyugdíjasként más EU tagországban telepedtek le.

Hány év munkaviszony után mehetnek nyugdíjba az emberek az EU-ban? Milyen a nyugdíjrendszer az EU-ban, és van-e közös szabályozás?

A nyugdíjkorhatárt és a nyugdíjhoz szükséges munkaévek számát az EU nem egységesítette, ezért a vonatkozó szabályok eltérőek lehetnek minden tagállamban.

A közösségi szociális biztonsági rendelkezéseket a tagállami szociális biztonsági rendszerek (pl. az egészségbiztosítási, vagy a nyugdíjbiztosítási rendszerek) összehangolására hozták létre az EU-ban. Minden tagállam maga dönti el, kik tartoznak társadalombiztosítási rendszerébe, milyen feltételek mellett, milyen és mekkora juttatást kaphatnak, és mennyi hozzájárulást kell fizetniük.

A közösségi rendelkezések olyan szabályokat és közös elveket fektetnek le, amelyek biztosítják, hogy a különböző nemzeti rendelkezések ne különböztessék meg hátrányosan azokat, akik egy másik tagállamból költöznek át. A rendelkezések legfőbb célja, hogy a más tagállamból érkező munkavállalókra és családtagjaikra kedvezőtlen hatásokat kiküszöböljék.

Összefoglalás

Mit jelent tehát a csatlakozás nekünk, munkavállalóknak? Hogyan érinti a megélhetésünket, a munkalehetőségeinket, az anyagi és szociális biztonságunkat? Nézzük át gyorsan az eddig említett témaköröket.

Drasztikus áremelésekre nem kell számítanunk a csatlakozás kapcsán. Néhány élelmiszer és ruhanemű egy ideig még olcsóbb is lesz. Ami biztosan megdrágul, az a cigaretta, a gyógyszer, a tankönyv és emelkedni fog az ingatlan és a termőföld ára is. Mi, fogyasztók azonban biztosan fontosabbakká válunk, a kegyeinkért folytatott verseny erősödni fog, a termékek minőségének általános javulását és a választék bővülését eredményezve.

Az árak a fizetéseinkkel párhuzamosan, fokozatosan, hosszú évek alatt kúsznak majd föl az uniós átlag környékére, gazdaságunk fejlődése, valamint a szakszervezetek támogatottságának és alkuerejének növekedése révén az életszínvonal érezhetően javulni fog. Az EU-ban megszokott alacsony infláció miatt a nyugdíjak is megőrzik értéküket, gondoljunk csak a világot beutazó, nálunk is felbukkanó uniós nyugdíjasokra.

A csatlakozás után a kis- és középvállalkozásokat is beindító külföldi tőkebefektetések új munkahelyek tömegét fogják létrehozni. Az unió foglalkoztatáspolitikájával összhangban a munkalehetőségek nem csak a teljes-, hanem a részmunkaidős állásokat keresők számára is jelentősen kibővülnek majd.

Munkavállalóként hozzá kell majd szoknunk a rendszeres tovább- és átképzésekhez, a folyamatos tanuláshoz. A verseny minden területen élesebb lesz, de ezt növekvő szociális biztonság fogja kiegyensúlyozni. A csatlakozás hatásai már rövid távon érezhetővé válnak a munkabiztonság és a munkavállalói érdekérvényesítő képesség erősödésében is. A munkavállalóknak kedvező munkajogi törvények garantáltan be lesznek tartatva és a jelentősen megerősödő szakszervezetek kemény tárgyalópartnerei lesznek a munkaadóknak és a kormánynak.

Azok számára, akik külföldön vállalnának munkát, már a csatlakozáskor megnyílik több gazdag ország munkaerőpiaca, ahol európai bérekért, európai feltételek mellett dolgozhatnak és néhány éven belül pedig egész Európában - az Atlanti Óceántól az Égei Tengerig, a Skandináv félszigettől Ciprusig - kötöttségek nélkül vállalhatunk majd munkát.

Mindezekon túl a gyermekeink egy olyan világban élnek majd, amilyenről mi csak álmodtunk. Egy olyan világban, ahol tiszták az utcák, vannak és tiszták a nyilvános illemhelyek, ahol az emberek kisimultabbak, jól öltözöttebbek, magabiztosabbak. Ahol megszűnnek ugyan munkahelyek, de az emberek tudják, hogy nem lehet őket néhány hónapos munkanélküliséggel tönkre tenni, mert vannak tartalékaik.

Valami ilyesmit szeretnénk volna tizenvalahány évvel ezelőtt – most itt van a lehetőség.

A népszavazás

Mivel Magyarország európai integrációjával kapcsolatban a kormány a 2003. április 16.-ra tervezett csatlakozási szerződés aláírását a választópolgárok előzetes döntésére kívánja alapozni, Magyarország európai uniós csatlakozása tárgyában 2003. április 12-én kerül sor országos ügydöntő népszavazás megtartására. A választókat március végén értesítik az uniós szavazás névjegyzékébe történő felvételről. A választópolgároknak a referendumon arra a kérdésre kell majd válaszolniuk: „Egyetért-e azzal, hogy a Magyar Köztársaság az Európai Unió tagjává váljon?” A választóknak igennel vagy nemmel lehet majd voksolni. Amennyiben a népszavazás igennel dönt, következhet a szerződés ratifikálása az Országgyűlés által, majd az athéni csúcsértekezleten 2003. április 16-án a miniszterelnök aláírhatja a csatlakozási szerződést. Ezután 2003-2004-ben mind a tizenöt jelenlegi tagállamnak ratifikálnia kell a bővítést (a csatlakozási dokumentumokat), többségében parlamenti szavazással. Ezt a tagállamoknak 2004. május 1-ig kell befejezniük, amely időpontban Magyarország az Európai Unió teljes jogú tagjává válhat.